

DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2020-29-344-352>
УДК 378.011.3-051:18.089.6

Прядко Олена Михайлівна,

кандидат педагогічних наук, доцент

доцент кафедри музичного мистецтва

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Кам'янець-Подільський, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0728-976X>

pryadkoov@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МУЗИЧНО-РУХОВОЇ ПАМ'ЯТІ У СТУДЕНТІВ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ

Анотація. У статті розкриваються особливості протікання мнемічних процесів у студентів музично-педагогічних спеціальностей під час їхньої фахової вокальної підготовки. Зокрема, розглядається специфіка формування та розвитку такого складного компонента музичної пам'яті, як музично-рухова пам'ять. Завданнями дослідження було вивчити сучасні погляди науковців у галузі музичної педагогіки та музичної психології на проблему розвитку музичної пам'яті; проаналізувати особливості протікання мнемічних процесів у студентів-музикантів, стан сформованості рухового елементу музичної пам'яті; визначити шляхи удосконалення процесу розвитку рухової музичної пам'яті в майбутніх педагогів під час їхньої вокальної підготовки.

Під час проведеного дослідження вдалося виокремити чинники, які сприяли зростанню ефективності процесу закріплення складних вокально-рухових елементів вокальної дії в пам'яті студента. Встановлено, що визначна роль у формуванні вокально-рухових стереотипів діяльності належить налагодженню свідомої координації рухів органів голосоутворення, визначенню меж та контролюванню надлишкової свободи музично-виконавських рухів. Процес закріплення в пам'яті елементів музичної дії може бути ефективним лише в тому випадку, коли репродуктивно-механічна пам'ять музиканта активно замінюється реконструктивно-творчою, тобто процес запам'ятовування відбувається із залученням свідомості. Тільки усвідомлене запам'ятовування, яке ґрунтується на аналізі матеріалу, встановленні різноманітних асоціацій, дає змогу зробити процес закріплення елементу виконавської дії ефективним. Неодмінною умовою закріплення елементів вокальної дії є наявність систематичних вправлянь студентів. Забезпечення оптимальної кількості повторень елемента вокальної дії, визначення чіткої періодичності їхнього виконання гарантує продуктивність процесів закріплення в пам'яті вокаліста необхідних співацьких рухів. Ефективність запам'ятовування моторно-рухових елементів вокальної техніки залежить від вмотивованості студентів до занять, сформованості чітких установок у навчанні, усвідомлення кінцевої мети навчальної діяльності.

Ключові слова: майбутній педагог-музикант; музична пам'ять; музично-рухова пам'ять; вокальна підготовка.

1. ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Фахова підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва є складним процесом виховання високопрофесійного фахівця у сфері музичної педагогіки готового розв'язувати складні педагогічні завдання, які ставить перед учителем сучасна школа. Професійна діяльність педагога-музиканта має бути спрямованою не тільки на формування в дітей комплексу музично-виконавських навичок, ознайомлення з кращими зразками творів музичного мистецтва, накопичення музично-слухових уявлень, але й на розвиток кращих рис характеру учнів, розширення їхнього кругозору, збагачення емоційної сфери вихованців. Нові виклики, які ставить перед сучасним вчителем суспільство, вимагають відшукування ефективних підходів у підготовці майбутнього фахівця, розширення арсеналу засобів удосконалення фахових умінь та навичок студентів. Високий рівень вокальної підготовки майбутнього вчителя є важливим елементом його педагогічної майстерності. Формування вокально-технічних навичок – процес закріплення складних моторно-рухових стереотипів діяльності, що вимагає глибокого вивчення особливостей протікання мнемічних процесів виконавця.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Музичне навчання має на меті розкриття музичного потенціалу студента, розвиток музичних здібностей, формування складного комплексу музичних технічних навичок, художньо-виконавських умінь, виховання естетичних почуттів, збагачення емоційного інтелекту. Важливим елементом навчальної та виконавської діяльності музиканта є здатність до накопичення та оперування музичним матеріалом. Музична пам'ять є як окремою музичною здібністю, так і психологічним процесом, який забезпечує навчальну та музично-виконавську діяльність.

Вивченням феномену музичної пам'яті займалися А. Алексеев, А. Готздінер, К. Ігумнов, Г. Овсянкіна, В. Петрушин, С. Савшинський, В. Шумська, В. Тарасова у праці «Онтогенез музичних здібностей», даючи класифікацію музичних здібностей, відносить музичну пам'ять до групи інтелектуальних музичних здібностей [1, с. 19]. В роботі «Музична психологія» Г. Овсянкіна наводить таке визначення поняття «музична пам'ять»: «Це властивість нервової системи зберігати в психіці й відтворювати досвід взаємодії саме з музичними образами. Пам'ять видозмінює почуте і під час повторного прослуховування вдосконалює досвід» [1, с. 36]. В. Петрушин позначає гарну музичну пам'ять як «швидке запам'ятовування музичного твору, його надійне зберігання й максимально точне відтворення навіть після тривалого терміну після вивчення» [2, с. 188].

Аналізуючи структуру музичної пам'яті Ю. Цагареллі виокремлює емоційний, образний та словесно-логічний її компоненти [3, с. 100]. До складу образної пам'яті вчений відносить руховий, слуховий, зоровий, дотиковий види пам'яті. Ключову роль в опануванні виконавською технікою відіграє запам'ятовування виконавських рухів. Ю. Цагареллі вважає неможливим розвиток виконавської техніки без освоєння «кінетичної мелодії», тобто запам'ятовування рухів виконавця [3, с. 138]. В. Петрушин у праці «Музична психологія», підтверджуючи дослідження Б. Теплової, вказує, що на сьогодні в теорії музичного виконавства утвердилася позиція, згідно з якою найбільш надійною формою виконавської пам'яті є єдність слухового й моторного компонента [2, с. 189]. А. Готздінер наголошує: «В музично-виконавських рухах найбільш важливі й тонкі, смислові координації, художньо-естетичні й виражальні, встановлюються між слуховими образами та виконавськими органами» [4, с. 73]. Вчений стверджує: «Музично-

слухові та музично-ритмічні уявлення спираються на закріплені в попередніх спогадах моторних актів, які, інтеріоризуючись, переходять у мікрорухи» [4, с. 69].

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Мета статті – проаналізувати особливості розвитку рухового компонента музичної пам'яті в студентів музично-педагогічних спеціальностей вищих навчальних закладів під час вокальної підготовки, визначити чинники, які сприяють удосконаленню процесу розвитку музично-рухової пам'яті майбутніх учителів музичного мистецтва.

Завдання дослідження: вивчити сучасні погляди науковців у галузі музичної педагогіки та музичної психології на проблему розвитку музичної пам'яті; дослідити особливості протікання мнемічних процесів у студентів-музикантів; проаналізувати стан сформованості в студентів спеціальності «Музичне мистецтво» рухового елементу музичної пам'яті; визначити шляхи удосконалення процесу розвитку рухової музичної пам'яті в студентів у процесі вокальної підготовки.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH FINDINGS

Вивчення механізмів роботи пам'яті є важливим для будь-якого виду практичної чи теоретичної діяльності. Досвід у житті людини може здобуватися тільки завдяки роботі пам'яті. Мнемічні особливості особистості залежить від її природних задатків, типу нервової системи. Процес розвитку елементів пам'яті є ефективнішим за умови врахування індивідуальних психологічних характеристик особистості студента, залежності продуктивності мнемічних процесів пов'язаних із закріпленням навчального матеріалу від сили та рухливості нервових явищ. Завдяки цілеспрямованому педагогічному впливові об'єм, продуктивність пам'яті можна значно розширити.

Розвиненість різних елементів пам'яті дає змогу людині стати успішною в тому чи іншому виді діяльності. Для музикантів під час опанування елементами виконавської дії руховий компонент музичної пам'яті відіграє ключове значення. Б. Теплов стверджує: «Особливо яскраво виступає роль рухів у тих випадках, коли необхідно не просто викликати або утримувати протягом певного часу музично-слухове уявлення, але запам'ятати його» [5, с. 256]. У процесі виконання музичної дії виконавець усвідомлено, під час розвитку виконавських навичок, чи підсвідомо, за умови їхньої сформованості, обирає спосіб виконання дії, певний варіант руху. Уявлення, які виникають у вокаліста, утворюють синтетичний образ, що формується з уявлень різної модальності, тобто уявлення співака про звук голосу включає пригадування комплексу внутрішніх відчуттів під час фонації, акустичних характеристик співацького звуку, зорових образів.

Необхідно вказати на ключову роль моторних процесів під час формування вокальних уявлень студентів. Намагання пригадати мелодію твору, тембральне забарвлення звуку неодмінно спричиняє виникнення м'язових вокальних рухів незначної інтенсивності, тобто, породжуючи кінестетичні уявлення про певний рух, студент виконує його без усвідомлення. Прагнення довільно викликати слухове уявлення про якість звучання голосу пов'язується у вокаліста з пригадуванням положення органів звукоутворення в момент його формування, ступеня напруженості певних груп м'язів. Яскравість та чіткість вокальних уявлень у момент пригадування якості звучання звуку залежить від здатності інтенсифікувати вокально-рухові процеси.

Ми провели дослідження особливостей протікання мнемічних процесів у студентів педагогічного факультету спеціальності «Музичне мистецтво» під час занять із постановки голосу. Наведемо результати діагностики стану сформованості рухового компонента музичної пам'яті майбутніх учителів. Вивчаючи продуктивність процесів музичної пам'яті в студентів, аналізували обсяг навчального музичного матеріалу засвоєний за певний часовий проміжок, швидкість запам'ятовування, точність, з якою студент спроможний відтворити засвоєний елемент музично-виконавської дії, глибину та міцність запам'ятовування матеріалу, тривалість утримування його в пам'яті, готовність відтворити матеріал за потреби. Аналіз стану сформованості пам'яті на рухи передбачає діагностування якості запам'ятовування послідовності рухів, їхні сили, активності відповідних м'язів. Виконавець дістає уявлення про якість його музичних рухів, вивчаючи стан виконавського апарату, активності м'язів, її тривалості. Розвідку проводили упродовж першого семестру 2019–2020 навчального року з використанням методів педагогічного спостереження, опитування, аналізу результатів навчальної діяльності. У дослідженні взяли участь 4 студентів різних курсів денної та заочної форми навчання. Мета проведеної роботи полягала у встановленні стану сформованості рухового елемента музичної пам'яті в студентів-музикантів, вивченні особливостей засвоєння навчального музичного матеріалу на пам'ять під час занять із постановки голосу, визначення шляхів удосконалення процесу розвитку такого елемента пізнавальної сфери студентів, як музична пам'ять.

Маючи на меті дослідити стан сформованості рухового компонента музичної пам'яті, розвиненість якої необхідна для формування та закріплення будь-якого елемента музично-виконавської дії, на занятті з постановки голосу ставили перед студентами завдання виконувати певний елемент вокально-технічної дії, зосереджуючи увагу на власних відчуттях під час фонації, опираючись на уявлення про вокально-тілесну схему, що передбачає фокусування уваги на конкретних зонах підвищеної чутливості вокаліста. Так, для досягнення закріплення навички співу у високій позиції звуку, студент діставав вказівки утримувати органи звукоутворення в певному положенні, підтримувати активність відповідних м'язів голосового апарату. Такий елемент вокальної техніки є складним комплексним утворенням, який вимагає злагодженої взаємодії генераторної, резонаторної та енергетичної систем голосового апарату, потребує особливої уважності, зосередженості студента на правильності виконання вокальної дії, тривалого часу для її формування та закріплення. Будь-яка співацька навичка є автоматичним виконанням вокальної дії. Про стан її сформованості свідчить відсутність необхідності концентрувати увагу на процесі співу, виконавська свобода, зменшення кількості помилок, неточностей в елементах виконавської дії.

Складність та багатоплановість навички співу у високій співацькій позиції вимагає закріплення в пам'яті студента правильних рухових елементів вокальної дії, які включають утримування високого положення піднебінної завіски, правильного укладу артикуляційних органів. Водночас неодмінною умовою співу у високій співацькій позиції є врегульована взаємодія звукоутворення та головного резонування, що вимагає сформованості навичок спрямовування звуку в резонансний пункт. Також робота з формування навички співу у високій позиції вимагає оптимальної підтримки фонаційного процесу з боку дихальної системи, активності м'язів-вдихачів та м'язів-видихачів, що потребує запам'ятовування складної системи вокальних рухів. Аналізуючи активність м'язової системи голосового апарату, важливо діагностувати здатність співака утримувати м'язи, які беруть участь у процесі фонації,

в активному стані впродовж певного відрізка часу. Так, піднебінна завіска має передувати в піднесеному стані впродовж звучання кожної вокальної фрази. Повне розслаблення й опускання м'якого піднебіння можливе лише після завершення співу. Утримування всього комплексу м'язів співацького апарату в активному стані впродовж фонації є необхідною умовою правильного, зручного звукоутворення.

Зосередивши нашу увагу на швидкості, глибині запам'ятовування кожного з елементів виконання такої складної багатокомпонентної навички, як спів у високій співацькій позиції, мали можливість спостерігати, що лише 12 % студентів могли продемонструвати правильність та точність виконання описаного елемента вокально-виконавської дії. За період десяти-п'ятнадцяти занять їм вдалося домогтися врегулювання взаємодії звукоутворювальної, дихальної та резонаторної систем, закріпити в пам'яті комплекс складних вокально-рухових елементів дій та успішно демонструвати відтворення їх. Показниками добре сформованої пам'яті виконавця на рухи були здатність обирати в процесі співу такий вид виконавського руху, який би забезпечував необхідну для якісного звучання голосу у високій позиції активність м'язів, необхідну тривалість інтенсивної роботи їх. Основна частина студентів (78 %) демонструвала достатній рівень здатності відтворювати рухові елементи вокальної дії, пов'язаної з потребою тривалого утримання високої співацької позиції, але вони припускалися помилок в певних вокальних рухах, демонстрували неузгодженість взаємодії органів, що входять до голосового апарату. Низький рівень запам'ятовування вокальних рухів, неспроможність поєднати рухові елементи складної дії виявили у 10 % студентів.

Аналізуючи результати вивчення ефективності функціонування моторно-рухового виду музичної пам'яті, вказували на чинники, які сприяли кращому засвоєнню навчального матеріалу студентами. Визначна роль у формуванні вокально-рухових стереотипів діяльності належить налагодженню свідомої координації рухів органів голосоутворення, встановленню меж та контролювання надлишкової свободи музично-виконавських рухів. Так, варто зауважити, що координування та коригування роботи органів голосоутворення значно ускладнюється внаслідок того, що основна частина звукоутворюючих органів не підлягає зоровому контролю. Контролювати роботу більшої частини органів голосотвірної системи можна тільки опосередковано, лише деякі артикуляційні органи (положення грудної клітки, ступінь розходження нижніх ребер у боки) піддається візуальному аналізу того, хто співає. Працюючи над виробленням навички співу у високій позиції вокаліст може опиратися лише на внутрішні м'язові відчуття. Допомогти в опануванні необхідних елементів виконавської дії може залучення образних зорових уявлень про роботу органів голосоутворення.

Варто зазначити, що процес закріплення в пам'яті елементів музичної дії був ефективним лише в тому випадку, коли репродуктивно-механічна пам'ять музиканта активно замінювалася реконструктивно-творчою, тобто процес запам'ятовування відбувався із залученням свідомості, здійснювався ґрунтовний аналіз виконуваних елементів дій. Лише усвідомлене запам'ятовування, яке ґрунтується на аналізі матеріалу, встановлюванні різноманітних асоціацій, дає змогу зробити процес закріплення елементу виконавської дії ефективним. Вокальні рухи, які студент запам'ятовував із задіянням логічної пам'яті, закріплювалися в пам'яті надовго, пригадування кожного елемента вокальної дії відбувалося швидко, навіть в умовах впливу емоційних чинників під час публічного виступу. Належний ступінь залучення свідомості до процесу засвоєння навчального матеріалу мінімізує можливість закріплення неправильних вокально-рухових стереотипів, сприяє швидкому формуванню необхідних елементів вокальної дії.

Обов'язковою умовою закріплення елементів вокальної дії є наявність систематичних вправлянь студентів. Забезпечення оптимальної кількості повторень елемента вокальної дії, визначення чіткої періодичності їхнього виконання сприяє продуктивності процесів закріплення в пам'яті вокаліста необхідних співацьких рухів. Значно ефективнішою є організація роботи над виробленням певного елемента вокальної техніки з раціональним розподіленням часу вправлянь, чергуванням різних видів роботи на занятті з постановки голосу, обов'язковими перервами під час заняття. Умови виконання музичних творів завжди є змінними, студент по-різному відчуває інтенсивність внутрішніх відчуттів фонації на кожному занятті. Залежно від стану здоров'я, наявності загальної втоми, чи втоми голосового апарату, емоційного стану інтенсивність та якість внутрішніх відчуттів (вібраційних, барорецепторних, міоеластичних) під час співу різняться. Належний ступінь автоматизації вокальних дій дає змогу студенту в змінних виконавських умовах легко розподіляти увагу під час співу на різні елементи вокальної дії, забезпечуючи гарну координацію та корегування роботи органів голосоутворення. У процесі запам'ятовування співацьких рухів студент має отримувати чіткі завдання та зрозумілі вказівки педагога. Звернення до якомога ширшого спектру образів різної модальності з досвіду вокаліста сприяє глибшому та повнішому розумінню й засвоєнню елемента дії.

Аналізуючи чинники, які сприяли закріпленню в пам'яті студента рухових елементів вокальної дії, встановлено, що успіху досягала студенти націлені на розвиток вокальних навичок, глибоко зацікавлені в навчанні, здатні концентрувати увагу на навчальному завданні, тривалий час працюючи без швидкої втомлюваності. Ефективність запам'ятовування моторно-рухових елементів вокальної техніки залежить від вмотивованості студентів до занять, сформованості чітких установок у навчанні, усвідомлення кінцевої мети навчальної діяльності. Невизначеність, розмитість уявлень про результати діяльності перешкоджають швидкому та ефективному закріпленню у свідомості вокально-моторних уявлень. Для ефективності запам'ятовування важливо опрацьовувати матеріал з інтересом, з достатнім ступенем концентрування уваги на предметі дії та в психологічно комфортних умовах. Заглиблення в процес освоєння фахових знань і вмій допомагає уникнути нестійкості та вибіркості зацікавленості об'єктом уваги, дає змогу досягти тривалої пізнавальної активності, здатності самостійно розв'язувати пізнавальні проблеми.

Результати подані в порівняльній таблиці (табл. 1) дають можливість побачити зміни стану сформованості елементів рухового виду музичної пам'яті внаслідок здійснення цілеспрямованого впливу на процес їхнього розвитку, урахування специфіки функціонування мнемічних процесів під час формування музично-виконавських умінь та навичок студентів.

Таблиця 1

Динаміка розвитку елементів музично-рухової пам'яті

Показники сформованості елементів музично-рухової пам'яті	Рівні					
	На початку експерименту			Наприкінці експерименту		
	Низький	Середній	Високий	Низький	Середній	Високий
Швидкість та глибина запам'ятовування певних елементів вокально-виконавських рухів	13 %	75 %	12 %	0 %	73 %	27 %
Здатність обирати в процесі співу такий вид виконавського руху, який забезпечує необхідне для якісного звучання голосу положення органів голосоутворення	12 %	78 %	10 %	0 %	74 %	26 %
Здатність ефективно поєднувати рухові елементи складних дій, які входять до багатокомпонентних вокально-технічних навичок	10 %	82 %	8 %	0 %	74 %	26 %

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Отже, результати проведеного дослідження дають можливість стверджувати, що ефективність засвоєння студентами музично-педагогічних спеціальностей вокально-рухових стереотипів залежить від інтенсивності задіявання під час занять із постановки голосу мисленневої, сенсорної активності, налагодження максимально свідомої координації рухів органів голосоутворення, встановлення меж надлишкової свободи музично-виконавських рухів. Звернення до якомога-ширшого спектру образів різної модальності з досвіду вокаліста сприяє якомога-глибшому та повнішому розумінню й засвоєнню елементів виконавської дії. У процесі розвідки з'ясували, що закріплення в пам'яті моторних елементів вокальних навичок буде ефективним лише в тому випадку, коли репродуктивно-механічна пам'ять музиканта активно замінювалася реконструктивно-творчою. Забезпечення оптимальної кількості повторень елемента вокальної дії, визначення чіткої періодичності їхнього виконання гарантує продуктивність процесів закріплення в пам'яті вокаліста необхідних співацьких рухів. Ефективність запам'ятовування моторно-рухових елементів вокальної техніки залежить від достатньої вмотивованості студентів до занять, сформованості чітких установок у навчанні, усвідомлення кінцевої мети навчальної діяльності.

Подальшого глибокого вивчення вимагають питання взаємодії рухового, слухового, образного компонентів музичної пам'яті під час формування комплексу вокально-технічних умінь та навичок студентів музично-педагогічних спеціальностей.

5. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Овсянкина, Г.П., 2007. *Музыкальная психология*, Москва: Издательство «Союз художников», 240 с.
2. Петрушин, В.И., 2008. *Музыкальная психология: учебное пособие для вузов*, Москва: Академический проект; Трикста, 400 с.
3. Цагарелли, Ю.А., 2008. *Психология музыкально-исполнительской деятельности: учебное пособие*, Санкт-петербург: Композитор. Санкт-Петербург, 368 с.
4. Готсдинер, А.Л., 1993. *Музыкальная психология*, Москва, 193 с.
5. Теплов, Б.М., 2020. *Психология музыкальных способностей*, Москва: Планета музыки, 488 с.

PECULIARITIES OF MUSICAL-MOTOR MEMORY DEVELOPMENT IN STUDENTS OF MUSIC-PEDAGOGICAL SPECIALTIES IN THE PROCESS OF VOCAL TRAINING

Olena Pryadko,

Candidate of Pedagogic Sciences, Docent

Associate Professor at the Department of Music

Kamianets-Podolskyi Ivan Ohienko National University

Kamianets-Podolskyi, Ukraine

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0728-976X>

pryadkoov@ukr.net

Abstract. In the article, the peculiarities of mnemonic processes in the course of future music teachers' professional training are revealed. The specifics of the formation and development of such a complex component of musical memory as its motor type are considered. The objectives of the study are to explore the current views of the scientists in the field of music pedagogy and music psychology on the problem of musical memory development; to analyze the peculiarities of musical students' mnemonic processes; to analyze the formed level of students' motor element of musical memory; to define the ways to improve the process of the development of students' motor musical memory during their vocal training.

In the course of the research, the factors that contributed to the students' better acquirement of educational material are specified. The significant role in the formation of vocal-motor stereotypes of activity belongs to the establishment of conscious coordination of movements of the vocal organs, the establishment of boundaries and the control of excessive freedom of musical and performing movements. The process of fixing the elements of a musical action in the memory can be effective only if the musician's reproductive-mechanical memory is actively replaced by the reconstructive-creative one, i.e. the process of memorization takes place with the involvement of consciousness. Only conscious memorization, which is based on the analysis of the material, the establishment of various associations can make the process of consolidating the element of performing action effective. The essential condition for consolidating the elements of vocal actions is students' systematic exercising. The optimal number of repetitions of the vocal actions and the frequency of their performance can ensure the productivity of fixing the necessary singing movements in the vocalist's memory. The effectiveness of memorizing the motor

elements of vocal technique depends on the students' motivation, attitude to learning, awareness of the educational ultimate goal.

Keywords: future music teacher; musical memory; musical-motor memory; vocal training.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Ovsyankina, G.P., 2007. *Muzykalnaya psihologiya* [Music psychology], Moskva: Izdatelstvo "Soyuz hudozhnikov", 240 s.
2. Petrushin, V.I., 2008. *Muzykalnaya psihologiya: uchebnoe posobie dlya vuzov* [Music psychology: a textbook for higher education], Moskva: Akademicheskii proekt; Triksa, 400 s.
3. Tsagarelli, Yu.A., 2008. *Psihologiya muzyikalno-ispolnitelskoy deyatel'nosti: uchebnoe posobie*. [Psychology of music-performing activity], Sankt-peterburg: Kompozitor. Sankt-Peterburg, 368 s.
4. Gotsdiner, A.L., 1993. *Muzykalnaya psihologiya* [Music psychology], Moskva, 193 s.
5. Teplov, B.M., 2020. *Psihologiya muzyikalnykh sposobnostey* [Psychology of musical abilities], Moskva: Planeta muzyky, 488 s.

DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2020-29-352-361>

УДК 378:37.091.12.011.3-051

Скорик Тамара Володимирівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри мистецьких дисциплін

Національний університет «Чернігівський колегіум»

Чернігів, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1442-6024>

tamskorik@ukr.net

СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОЇ УСПІШНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Анотація. Процеси перетворення, що відбуваються в освітньому середовищі України на засадах євроінтеграції та національної ідентичності, потребують визначення нових стратегічних і тактичних орієнтирів у підготовці майбутніх учителів, спрямованості освітнього процесу на розкриття особистісних спроможностей та здібностей студента, на досягнення професійної успішності. У статті здійснено аналіз різних підходів до трактування сутності поняття «професійна успішність» та зроблено висновки щодо узгодженості позицій більшості дослідників в основних аспектах трактування професійної успішності: це інтегративна характеристика суб'єкта діяльності, яка поєднує зовнішню і внутрішню оцінку в модусі «успішна діяльність»; успішність супроводжується позитивним емоційним переживанням, як самого процесу, так і результату. Автор підкреслює важливу роль особистості в досягненні та сталості професійної успішності, її особистісних якостей, здібностей, цінностей та здатності до емоційного переживання діяльності.